

Arbetsmarknadsutskottets yttrande

1984/85: 1 y

om svenskundervisning för vuxna invandrare

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har berett arbetsmarknadsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1983/84: 199 om svenskundervisning för vuxna invandrare jämte motioner (1983/84: 2976–2985). Utskottet begränsar sitt yttrande till de delar av propositionen och berörda motioner som är centrala för utskottets ansvarsområde. Det innebär att utskottet nedan behandlar nämnda utbildnings betydelse för invandrarnas situation på arbetsmarknaden, utbildningens längd – som är av särskild betydelse i sammanhanget –, målgrupper för utbildningen, arbetsmarknadsutbildningens (AMU) och arbetsförmedlingars roll och det regelsystem som avses ersätta nuvarande lag (1972: 650) om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare. Frågor av detta slag återfinns inte i motionerna 1983/84: 2977 och 1983/84: 2982 som därför inte omfattas av utskottets yttrande. Detta innebär att utskottet kommenterar delar av följande motioner:

1983/84: 2976 av Lars Werner m. fl. (vpk)

2978 av Sivert Andersson m. fl. (s)

2979 av Kerstin Göthberg m. fl. (c)

2980 av Margareta Palmqvist (s)

2981 av Jörgen Ullenhag m. fl. (fp)

2983 av Elver Jonsson (fp) och Kenth Skårvik (fp)

2984 av Berit Oscarsson m. fl. (s)

2985 av Per Unckel m. fl. (m)

I propositionen används förkortningen sfi för svenskundervisning för invandrare, vilket utskottet också gör i det följande.

Utskottet kan först konstatera att kunskap i svenska språket har blivit av allt större betydelse för invandrarnas möjlighet att hävda sig på arbetsmarknaden. Som framhålls i propositionen var invandrarna som arbetskraft i hög grad efterfrågade under 1960-talet och i början av 1970-talet. Bristande kunskaper i svenska utgjorde då inget hinder för att få arbete. I dag är situationen en annan. Goda kunskaper i svenska språket har nu närmast blivit en förutsättning för att en invandrare skall kunna få ett arbete och behålla det. I detta förändrade läge utgör lagen om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare inte längre det instrument varigenom invandrarna kan tillförsäkras sfi. Tvärtom leder lagen i vissa situationer till att arbetsgivarna avstår från att anställa invandrare. Nya vägar måste alltså prövas när det gäller att ge invandrarna

de kunskaper i svenska språket som de behöver för att kunna hävda sig på arbetsmarknaden. Utskottet ser med tillfredsställelse att förslag med sådant syfte nu läggs fram.

I propositionen föreslås att målet för sfi skall vara att ge invandrarna sådana kunskaper i svenska språket samt om det svenska samhället och arbetslivet att de kan ta vara på sina rättigheter och påverka sin situation samt fullgöra de krav och skyldigheter som det dagliga livet bjuder. Undervisningen skall vidare bidra till att invandrarnas ställning på t. ex. arbetsmarknaden stärks, att de kan medverka i det kulturella, sociala, fackliga och politiska livet samt genomgå utbildning inom det reguljära vuxenutbildningssystemet i form av allmän grundutbildning och yrkesutbildning. Utskottet kan ansluta sig till denna målformulering.

Av särskild betydelse i sammanhanget är vilken utbildning som erfordras för att detta mål skall nås. I propositionen föreslås att sfi i genomsnitt skall uppgå till ca 600 timmar per person, varav s. k. grund-sfi i princip föreslås omfatta 400 timmar. För deltagare som uppfyller villkoren för deltagande i AMU och som går vidare till påbyggnadsutbildning förutsätts grund-sfi uppgå till i genomsnitt 300 timmar.

Utbildningens längd tas upp i flera motioner. Sålunda föreslås i motionerna 2979 och 2985 att grund-sfi skall kunna uppgå till 500 timmar. Vidare yrkas i motion 2976 att det inte skall finnas ett tak för utbildningens omfattning och i motion 2981 att det skall finnas möjlighet att gå utöver de 600 timmar som föreslås i propositionen.

Självfallet är det så, vilket poängteras i såväl propositionen som de aktuella motionerna, att behovet av sfi kommer att variera kraftigt med hänsyn till att invandrarna har mycket skiftande förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Det är sålunda inte troligt att alla invandrare behöver lika mycket och likadan svenskundervisning. Utskottet anser det därför mindre lämpligt att fixera ett bestämt antal timmars utbildning som alla skall genomgå. I stället bör målet för undervisningen anges. Olika invandrare kommer att behöva olika lång utbildning för att nå detta mål. Mot den bakgrunden och med hänvisning till vad som anförs i de nyss nämnda motionerna kan utbildningstiden behöva bli längre än det genomsnitt som anges i propositionen.

Målgrupperna för sfi tas upp i motionerna 2976, 2978, 2980, 2983 och 2984. Det kan därvid först erinras om att sfi enligt propositionen framför allt skall rikta sig till de nyinvandrande, dvs. till dem som kommit till Sverige tidigast under det föregående kalenderåret. Utskottet menar för sin del att det är en fördel att det härigenom ställs ett krav på att invandrarna så fort som möjligt påbörjar sfi. Erfarenheten visar nämligen att den som lärt sig att vistas i ett land utan kunskap i dess språk är svår att senare motivera för språkstudier. Inriktningen av sfi på nyinvandrande får emellertid inte innebära att invandrare som bott här en längre tid utesluts från sfi. Det kan enligt utskottets mening vara en lämplig målsättning att beho-

vet av grund-sfi för sådana invandrare tillgodoses inom fem år från det att den nya sfi-verksamheten inletts. Det kan emellertid inte uteslutas att det finns invandrare som bör kunna erbjudas utbildning även efter dessa fem år. Detta gäller bl. a. gruppen hemarbetande kvinnor.

Utskottet tillstyrker för sin del förslaget i propositionen att den del av undervisningen som motsvarar grund-sfi tas bort från AMU samt att AMU svarar för påbyggnads-sfi för de elever som uppfyller kraven för arbetsmarknadsutbildning. Med hänsyn till den omorganisation som förestår av AMU synes det mindre lämpligt att som föreslås i motion 2978 under ett övergångsskede tillåta grund-sfi inom AMU. Utskottet förutsätter dock att regeringen vidtar de åtgärder som är nödvändiga för att underlätta övergången till den nya organisationen. Mot den bakgrunden behöver motion 2978 inte föranleda någon åtgärd.

Kommunerna skall enligt propositionen svara för bl. a. information till invandrarna om deras möjligheter att delta i grundläggande svenskundervisning. Det erinras därvid om att arbetsförmedlingarna spelar en central roll när det gäller information till arbetssökande invandrare samt att ett samarbete mellan kommuner och arbetsförmedlingen gör det möjligt att nå ut till invandrarna. Utskottet har samma uppfattning men vill därutöver – som framhålls i motion 2978 – erinra om den roll de fackliga organisationerna kan spela när det gäller att söka upp och ge information till invandrare som redan varit någon tid här i landet.

När det gäller den principiella utformningen av i sammanhanget behövlig lagstiftning tillstyrker utskottet regeringens förslag. Nuvarande lag som ger ledighet med lön för svenskundervisning bör upphävas och ersättas med en rätt till ledighet för halvtidsstudier för grund-sfi med bibehållande av det anställningsskydd som finns i nuvarande lagstiftning. Påbyggnads-sfi avser som framhålls i propositionen grupper vars ledighet för studier bör prioriteras enligt 7 § i studieledighetslagen.

Vad i övrigt föreslås i propositionen och motionerna ger inte anledning till något uttalande från utskottets sida.

Stockholm den 18 oktober 1984

På arbetsmarknadsutskottets vägnar
FRIDA BERGLUND

Närvarande: Frida Berglund (s), Alf Wennerfors (m), Erik Johansson (s), Karin Andersson (c), Lars Ulander (s), Bengt Wittbom (m), Lahja Exner (s), Gustav Persson (s), Sonja Rembo (m), Elver Jonsson (fp), Sten Östlund (s), Bo Nilsson (s), Håkan Stjernlöf (m), Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) och Alexander Chrisopoulos (vpk).

Särskilt yttrande

Alf Wennerfors (m), Karin Andersson (c), Bengt Wittbom (m), Sonja Rembo (m), Elver Jonsson (fp), Håkan Stjernlöf (m) och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) anför:

Vi vill liksom i motionerna 2979 och 2985 stryka under att propositionen om svenskundervisning är ofullständig och därför inte kan läggas till grund för ett ställningstagande från riksdagens sida i nuvarande skick. De mest påtagliga bristerna hänför sig emellertid till frågor som ligger utanför arbetsmarknadsutskottets ansvarsområde. Vi kan därför ansluta oss till utskottets skrivning men vill samtidigt markera att det bör ankomma på utbildningsutskottet att bereda förslagen i motionerna 2979 och 2985 om att propositionen i dess helhet bör avslås, liksom frågor som avser utbildningsanordnare, utbildningens utformning och omfattning m. m. Vi vill i sammanhanget erinra om att det i nyss nämnda motioner föreslås bl. a. att grund-sfi skall kunna uppgå till 500 timmar per person, en utökning i förhållande till propositionens förslag med 100 timmar.